

UPDATE Kennisbank Diversiteit en Emancipatie (IDEM Stedelijk expertisecentrum voor inclusie, discriminatie en (lhbtiq+) emancipatie) – november 2023

TITEL: Institutioneel racisme bij de gemeente als werkgever : Een kwalitatief onderzoek onder gemeenteambtenaren van zes gemeenten

AUTEUR(S): Kros, K.
et al.

UITGAVE: Utrecht : Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) - Movisie, 2023

SAMENVATTING: Onderzoek naar institutioneel racisme bij de gemeente als werkgever in zes gemeenten. Dit onderzoek is een van de weinigen het enige op het terrein van institutioneel racisme binnen gemeenten als werkgevers in Nederland. In totaal zijn er 51 interviews afgenomen met gemeenteambtenaren die werkzaam zijn bij zes verschillende gemeenten. De respondenten waren 30 ambtenaren van kleur en/of met een migratieachtergrond die hebben aangegeven institutioneel racisme te hebben ervaren bij de gemeente als werkgever. Daarnaast zijn er 21 leidinggevenden en/of verantwoordelijkengesproken die beslissingen nemen over (onder andere) de aanstelling van nieuwe medewerkers, de doorstroom van zittende werknemers, de sociale veiligheid op de werkvloer en/of die betrokken zijn bij beleid dat raakt aan antidiscriminatie/racisme en/of inclusie en diversiteit. Hoofdvraag van dit onderzoek is: Zijn er signalen van institutioneel racisme bij gemeentelijke organisaties, en zo ja, welke signalen zijn dit, wat is de aard ervan en wat zijn gevolgen? Deelvragen zijn: (1) Welke signalen worden beschreven door ambtenaren van gemeenten die institutioneel racisme (hebben) ervaren op de werkvloer en wat is de aard hiervan? (2) Welke gevolgen ervaren deze ambtenaren hiervan? (3) Welke signalen hebben leidinggevenden van de betreffende gemeenten van institutioneel racisme bij gemeenten en wat is hun (handelings)perspectief hierop? (4) Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de perspectieven van gedupeerde medewerkers en leidinggevenden met betrekking tot institutioneel racisme bij de gemeentelijke organisatie? Conclusies In de interviews komt naar voren dat er duidelijke signalen zijn dat er een gebrek is aan het toepassen en/of naleven van objectieve procedures voor de in-, doorstroom en beoordeling. Dit wordt duidelijk uit de interviews met zowel gedupeerde ambtenaren als leidinggevenden. Zij schetsen een beeld van procedures waarbij vaak sprake is van subjectiviteit. Het kan ook gaan om procedures die niet worden gevolgd of worden omzeild. Zo komt uit de interviews het signaal naar voren dat bij de in- en doorstroom er vaak de keuze wordt gemaakt voor mensen die lijken op degene die deze keuze maken. Dit zijn veelal witte mensen, zo signaleren de gedupeerde ambtenaren. Uitkomst is dat de in- en doorstroom veelal voorbij gaat aan mensen van kleur en/of met een migratieachtergrond. Die zitten ook minder vaak in het juiste netwerk of hebben minder vaak een vriendschappelijke band met degene die beslist over de promotie, zo wordt opgemerkt. Soms is zelfs al vooraf bekend wie de vacature gaat vervullen, zo wordt benoemd door zowel gedupeerde ambtenaren als leidinggevenden. Opvallend was dat slechts enkele leidinggevenden dit als problematisch voor gelijke kansen bestempelde. Dit in tegenstelling tot de gedupeerde ambtenaren, die dit bijna allemaal wél als problematisch zien. Er zijn signalen van racistische opmerkingen, die vooral

vorm krijgen in microagressie (zie kader). Denk aan allerlei negatieve opmerkingen over bepaalde groepen en, subtieler, in zogenaamde complimenten over bijvoorbeeld taalbeheersing, die blijf geven van lage verwachtingen ten aanzien van mensen van kleur en/of met een migratieachtergrond. Opvallend is dat gedupeerde ambtenaren vertellen racisme te ervaren, zowel in de omgang als in beleid en processen, terwijl de meeste leidinggevenden aangeven geen signalen hiervan te hebben ontvangen. Een deel van hen sluit niet uit dat racisme zich voordoet, maar geeft aan het zelf niet tegen te komen. De belevingswereld van de leidinggevenden staat (veelal) haaks op de ervaringen van de gedupeerde ambtenaren, zo blijkt uit de interviews. Ditzelfde geldt voor de meldprocedures. De gedupeerde ambtenaren zien melding maken vaak niet als een optie: er is een grote angst voor consequenties daarvan voor de eigen baan of carrière. De gedupeerde ambtenaren die wel melding hebben gedaan, hebben dit als negatief ervaren en zullen dit niet nogmaals doen. Maar veel leidinggevenden denken dat de meldprocedures prima in orde zijn Geconcludeerd wordt dat er duidelijke signalen zijn van institutioneel racisme bij gemeenten omdat: (1) de procedures met betrekking tot de in- en doorstroom en beoordeling in gemeenten lijken te leiden tot ongelijkheid tussen medewerkers op grond van afkomst, huidskleur en/of religie in hun kansen om binnen te komen en door te groeien in de organisatie; (2) er duidelijke signalen zijn van allerlei niet-geformaliseerd, sociaal ingesleten gedrag: van het structureel accepteren en reproduceren van racistische opmerkingen, uitsluiting, onderwaardering, onderschatting van mensen op grond van hun afkomst, huidskleur en/of religie in gemeentelijke organisaties; (3) de bestaande processen en informele regels binnen de gemeentelijke organisaties lijken geen passende oplossingen lijken te bieden voor degenen die (institutioneel) racisme ervaren. Ongelijkheid en discriminatie kan zo in stand blijven. De belangrijkste aanbeveling is dat gemeenten een centrale aanpak van institutioneel racisme gaan invoeren in hun rol als werkgever.

LINK: https://www.kis.nl/sites/default/files/2023-10/Institutioneel_racisme_bij_de_gemeente_als_werkgever.pdf

TREFWOORDEN: Racisme

Discriminatie

Etnische minderheden

Gemeentelijke overheid

Utrecht (stad)

Werkvloer

Arbeid - Werkgelegenheid

Overheidsdienst

CODE: 328.23

TITEL: Doorlichting verkiezingsprogramma's 2023 Rechtsstatelijk ? Rapport van de Commissie Rechtsstatelijkheid in Verkiezingsprogramma's

UITGAVE: Den Haag : Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA), 2023

SAMENVATTING: Rapport van de Commissie Rechtsstatelijkheid in Verkiezingsprogramma's 2023 ingesteld door de Nederlandse orde van advocaten (NOVA). Deze commissie heeft de verkiezingsprogramma's van de partijen die meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2023 doorgelicht op hun gevolgen voor de rechtsstaat. Het is inmiddels de vierde keer dat de NOVA een dusdanige quick scan publiceert. Eerder werd in aanloop naar de verkiezingen van 2012, 2017 en 2021 zo'n onderzoek verricht. Waar bij de laatste verkiezingen in 2021 zeven

van de veertien partijprogramma's de rechtsstatelijke toets niet doorstonden, zijn dat er nu maar liefst tien van de achttien. In totaal zijn er op 22 november 26 partijen verkiesbaar. De NOVA vindt de rapportage noodzakelijk omdat Nederland, als democratische rechtsstaat, burgers moet beschermen tegen machtsmisbruik van de overheid. Een democratisch verkozen regering moet zich net als de burgers aan de wet houden, en mag niet zomaar rechten en vrijheden inperken of afpakken. Enkel een onafhankelijke, onpartijdige rechter mag bepalen waar de grens ligt. De toetsing door de commissie geschiedde aan de hand van drie hoofdvragen: is de overheid voorspelbaar en houdt zij zich aan de eigen regels, worden de fundamentele rechten en vrijheden van burgers gerespecteerd en hebben burgers een effectieve toegang tot een onafhankelijke rechter? In het rapport wordt niet geoordeeld over politieke opvattingen. De commissie beoordeelt louter verkiezingspunten als positief of negatief voor de rechtsstaat middels een drietal kleuren: groen voor plannen die de rechtsstaat verbeteren, geel voor ideeën die daarvoor een risico vormen en rood voor punten in strijd hiermee. Met geen van de onderzochte partijen is verder contact geweest. Net zoals in 2021 wordt de diskwalificatie rood met name toegekend aan voorstellen op het vlak van immigratie en asiel – zoals het hanteren van zogeheten asielquota. Daarnaast worden rode kaarten uitgedeeld wanneer bijvoorbeeld de onafhankelijkheid van de rechter wordt aangetast (denk aan zwaardere minimumstraffen waardoor een rechter niet meer 'op maat' recht kan spreken). De tien partijen die een rode kaart hebben gekregen zijn BBB, BVNL, CDA, DENK, FvD, JA21, PVV, SGP, NSC en VVD. De diskwalificatie rood betreft met name voorstellen op het vlak van immigratie en asiel, zoals bijvoorbeeld het hanteren van zogeheten asielquota, doch ook het opleggen van zwaardere minimumstraffen, die de onafhankelijkheid van de rechter om op maat in individuele gevallen recht te spreken aantasten. Een aantal voorstellen kreeg eveneens rood omdat deze openlijk discrimineren ten opzichte van bepaalde groepen burgers of hen de toegang tot de rechter wordt ontzegd of belemmerd. Echter, is er ook tijdens de analyse van de verkiezingsprogramma's bij de commissie een beeld ontstaan van toenemende aandacht bij het merendeel van de partijen voor een verdere aanpassing en versterking van de democratische legitimatie van het bestuur. Diverse partijen doen een voorzet om niet langer meer wantrouwen, maar juist vertrouwen uitgangspunt van overheidshandelen te laten zijn. Een overheid met een menselijk gezicht geldt als één van de lijnen die de verschillende verkiezingsprogramma's aan elkaar bindt, waarbij ook wordt teruggekeken naar de toeslagenaffaire en de gang van zaken rond de gaswinning in Groningen.

LINK: <https://www.advocatenorde.nl/document/20231106-nova-rapport-cie-rechtsstatelijkheid-in-verkiezingsprogrammas-website>

TREFWOORDEN: Politieke partijen

Verkiezingen

Mensenrechten

Vreemdelingenbeleid

Discriminatie

Islam

CODE: 331.23

TITEL: Ongelijkheid in welzijn : Een mixed-methode onderzoek naar de mentale gezondheid van Nederlandse jongeren met en zonder migratieachtergrond

AUTEUR(S): Yassine, D.

Badou, M.

Benda, M.

Felten, H.

Does, S.

UITGAVE: Utrecht : Verwey-Jonker Instituut, 2023

SAMENVATTING: Onderzoek dat in kaart brengt welke risicofactoren en beschermende factoren een rol spelen bij de mentale gezondheid van Nederlandse jongeren. Daarbij is dus in het bijzonder gekeken naar jongeren met een migratieachtergrond. Het onderzoek bestond allereerst uit een kwantitatief en een kwalitatief gedeelte. Voor het kwantitatieve gedeelte van het onderzoek is een vragenlijst opgesteld op basis van gevalideerde schalen. Deze vragenlijst is online verspreid onder Nederlandse jongeren met en zonder migratieachtergrond (tussen de 16 en 30 jaar). Voor de analyses is gebruik gemaakt van de antwoorden van 412 respondenten .Voor het kwalitatieve gedeelte is gebruik gemaakt van topiclijsten voor semigestructureerde interviews en focusgroepen. In totaal zijn 20 jongeren met een migratieachtergrond geïnterviewd. Behalve kwantitatief en kwalitatief onderzoek is ook geput uit bestaande wetenschappelijke literatuur over het onderwerp mentale gezondheid. De mentale gezondheid van jongeren in Nederland staat onder druk. Zo blijkt uit onderzoek (2021) van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) dat een kwart van de Nederlandse jongeren kampt met verschillende psychische problemen zoals somberheid, angst en stress. Dat cijfer is het hoogste ooit gemeten en waarschijnlijk speelde de coronacrisis daarbij een belangrijke rol. Uit nog recenter onderzoek (2023) van Universiteit Utrecht en Trimbos-Instituut blijkt dat mentale problemen van jongeren in Nederland nog onverminderd groot zijn. De onderzoekers gingen op zoek naar risicofactoren die van invloed zijn op mentaal welbevinden van jongeren. Een risicofactor die eruit springt voor alle jongeren is de ervaren prestatiedruk .Voor jongeren met een migratieachtergrond spelen bovendien als risicofactor alledaagse discriminatie en alledaags racisme een rol. Die manifesteren zich met name op school en bij door de jongeren ervaren onheuse bejegening door de politie. Jongeren met een migratieachtergrond die werden geïnterviewd, vertelden ook over hun negatieve ervaringen met de politie. Over onterechte aanhoudingen bijvoorbeeld. Die ervaringen maken dat ze zich heel slecht gaan voelen. Ze geven hun het gevoel dat ze er niet bij horen in Nederland. Behalve naar risicofactoren gingen de onderzoekers ook op zoek naar wat beschermende factoren zijn voor het mentale welbevinden van jongeren. In zijn algemeenheid geldt dat een goede band met ouders en familie daarbij belangrijk is. Voor jongeren met een migratieachtergrond is bovendien “sense of belonging” in de samenleving ook een belangrijke beschermende factor. Het gevoel erbij te mogen horen. Iets wat, zo blijkt uit de onderzoeksresultaten, zeker niet voor al deze jongeren is weggelegd.

LINK: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/11/322030_Ongelijkheid-in-welzijn.pdf

TREFWOORDEN: Geestelijke gezondheid

Etnische minderheden

Turken

Discriminatie

Marokkanen

Racisme

Jongeren
CODE: 174.23

TITEL: Inclusieve zorg : Een verkennend onderzoek naar de ervaringen van zorgprofessionals in het kader van culturele sensitiviteit en de mentale gezondheid van Nederlandse jongeren met een migratieachtergrond

AUTEUR(S): Nhass, H.

Yassine, D.

Badou, M.

Does, S.

UITGAVE: Utrecht : Verwey-Jonker Instituut , 2023

SAMENVATTING: Onderzoek naar de manier(en) waarop zorgprofessionals rekening houden met specifieke behoeften en ervaringen van Nederlandse jongeren met een migratieachtergrond. Om hier inzicht in te geven zijn 19 interviews met zorg- en hulpverleners afgenomen. Daaruit blijkt onder andere dat aansluiting vinden bij jongeren, door cultuursensitief te werken, een voorwaarde is voor goede zorg. 'Eerlijke diagnostiek' – bijvoorbeeld door het gebruik van cultuurvrije tests, waarbij rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond van de jongeren, is daarbij onmisbaar. Opvallend is echter dat cultuursensitief werken nog geengemeengoed is onder professionals. Uit deze verkenning blijkt dat er verdeeldheid is tussen professionals met en zonder een migratieachtergrond. Deze verschillen tonen zich op de volgende manieren: 1. Professionals die zelf een migratieachtergrond hebben vinden over het algemeen dat er onvoldoende aandacht is voor cultuursensitief werken in de mentale gezondheidszorg, ook onder ketenpartners. Professionals die zelf geen migratieachtergrond hebben, lijken hier minder aandacht voor te hebben. 2. De meeste professionals met een migratieachtergrond benoemen discriminatie en racisme die jongeren met een migratieachtergrond ervaren als zijnde belastend voor de mentale gezondheid van deze jongeren. Er waren echter meerdere professionals, allen zonder een migratieachtergrond, voor wie deze ervaringen van jongeren een witte vlek leken. 3. Professionals met een migratieachtergrond omschrijven hun rol naast zorgverleners ook als motivators en rolmodellen, inspirerend voor jongeren om hun opleiding af te maken en te streven naar maatschappelijk succes. Professionals zonder een migratieachtergrond omschrijven zichzelf niet zo. Zij omschrijven hun rol als professionals in termen van het bieden van effectieve zorg door het hebben van een open houding. Naast deze verschillen tussen professionals met en zonder een migratieachtergrond zijn er ook overeenkomsten. Zo benoemen zij allen dat benarde sociaaleconomische omstandigheden vaak leiden tot slechtere mentale gezondheid van jongeren met een migratieachtergrond door de stress en onzekerheden die zij hierdoor ervaren. Daarnaast is door de geïnterviewde professionals benoemd dat de rol van hulpverleners binnen de schoolomgeving van groot belang is in het signaleren van milde klachten en het voorkomen van een verergering van mentale klachten. Tot slot noemden alle respondenten het belang van psycho-educatie en vroegsignalering, onder meer door ouders te betrekken op een manier die past bij de jongere en de omstandigheden waarin de jongere verkeert. Onderzoekers zien duidelijk op welke manieren de eigen culturele en etnische achtergrond van professionals een rol speelt in hun percepties van behoeften van jongeren met een migratieachtergrond, de kennis van de leefwereld van jongeren en de manier waarop zij invulling geven aan hun eigen rol als zorgverlener. Deze bevindingen impliceren dat inclusieve zorg niet alleen diversiteit- en culturele sensitiviteit vergt, maar

dat ook aandacht voor de mate van culturele en etnische representatie onder zorgverleners cruciaal is.

LINK: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/11/322510_Inclusieve-zorg.pdf

TREFWOORDEN: Etnische minderheden

Discriminatie

Gezondheidszorg

Werkvloer

Racisme

Discriminatiebestrijding

Psychiatrische zorg

Geestelijke gezondheid

Hulpverlening

Interculturaliseringsproces

CODE: 564.23

TITEL: Blame it on my youth: the origins of attitudes towards immigration

Uit; Acta Politica, Published 28 October 2023

AUTEUR(S): Jeannet, A.M.

Dražanová, L.

UITGAVE: 2023

SAMENVATTING: Paper. Recent studies have demonstrated generational differences in attitudes towards immigration, however, less is known about what are the exact factors behind these differences. This study investigates why cohorts formulate distinct patterns in attitudes towards immigration through a collective process of political socialization during their formative years. The theoretical arguments are tested using hierarchical age-period-cohort modelling across thirteen cohorts in thirteen European countries (including the Netherlands) using micro attitudinal data (2002–2020) integrated with historical macro-political data. It was found that contextual exposure to the principle of equality in the formative political climate is central to the formulation of a person's attitudes towards immigration later in life. While the prevalence of the principle of equality affects immigration attitudes in adulthood positively, the principle of tradition does not. The findings imply that even subtle and cyclical shifts in national politics affect the political orientations of those undergoing the process of political socialization.

LINK: <https://doi.org/10.1057/s41269-023-00314-6>

TREFWOORDEN: Nederland

Migratie

Politieke partijen

Etnische minderheden

Xenofobie

Jongeren

Immigratie

CODE: 332.23

TITEL: Feitenkaart. Rotterdammers over hun stad: Omnibusenquête 2022

AUTEUR(S): Graaf, P. de

UITGAVE: Rotterdam : Gemeente Rotterdam - Onderzoek en Business Intelligence, 2022

SAMENVATTING: Deze feitenkaart presenteert uitkomsten uit de Omnibusenquête editie 2022. Op verzoek van diverse afdelingen van de gemeente Rotterdam voert de gemeentelijke

afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI) jaarlijks in het begin van het jaar een enquête uit onder 3.600 Rotterdammers van 16 tot en met 85 jaar, die bekend staat als 'Omnibusenquête' (met als motto: 'Rotterdammers en hun stad'). De respons bedroeg 21% voor deze versie die begin 2022 werd uitgevoerd. Uitkomsten hebben betrekking op imago van de stad, buurt, veiligheid, vervoer, gezondheid, media en maatschappelijke verhoudingen, het lokaal bestuur en de gemeentelijke dienstverlening. Enkele resultaten: Twee van de drie Rotterdammers weten dat de politie in Rotterdam in bepaalde gebieden preventief mag fouilleren. Daarmee is de bekendheid met deze maatregel nog steeds wat lager dan in 2020 en de jaren daarvoor. Jongeren en Rotterdammers van niet-westerse herkomst zijn minder vaak bekend met deze maatregel. Acht van de tien vinden zulk preventief fouilleren een goed idee. Ondanks deze hoge score is deze steun de afgelopen twee jaar wel wat afgenomen. Het zijn vooral Rotterdammers met een N87% van de Rotterdammers is het er (helemaal) mee eens dat iedereen het leven moet kunnen leiden dat hij of zij wil, en dat dat ook geldt voor homoseksuele mannen of vrouwen en transgenders. 4% is het daar (helemaal) niet mee eens. 73% van de Rotterdammers is het er (helemaal) mee eens dat iedereen het leven moet kunnen leiden dat hij of zij wil, en dat dat ook geldt voor mensen uit andere culturen. 12% is het daar (helemaal) niet mee eens. 73% van de Rotterdammers is het er (helemaal) mee eens dat iedereen het leven moet kunnen leiden dat hij of zij wil, en dat dat ook geldt voor mensen met een andere religie. 11% is het daar (helemaal) niet mee eens. En 78% vindt het leuk om te wonen in een stad met mensen met zoveel verschillende achtergronden terwijl 7% dat niet vindt. Hoger opgeleiden en Rotterdammers met een bovenmodaal huishoudensinkomen zijn positiever over de diversiteit in de stad.

LINK: <https://www.rotterdam.nl/nieuws/uitslag-omnibus-2017/5177-a.Feitenkaart-Rotterdammers-over-hun-stad.-Omnibusenquete-2017.pdf>

TREFWOORDEN: Rotterdam

Publieke opinie

Politie-optreden

Homoseksualiteit

Biseksualiteit

Transseksualiteit

CODE: 142.22

TITEL: Regenboogouderschap: gezinnen van nu : Handreiking lhbtq+ emancipatie

AUTEUR(S): Jak, L.

Griffin, L.

Coster, S.

UITGAVE: Utrecht : Movisie / Stichting Meer Dan Gewenst, 2023

SAMENVATTING: Handreiking. In Nederland groeien steeds meer kinderen op in een 'regenbooggezin'. Deze handreiking, ontwikkeld in samenwerking met Stichting Meer dan Gewenst, biedt inzicht in wat een regenbooggezin is en waar wensouders en professionals aan kunnen denken bij het zoeken naar kennis en ondersteuning. Wat zijn eigenlijk de mogelijkheden voor (wens)ouders die een gezin willen vormen en hoe ervaren kinderen en ouders het om deel uit te maken van een regenbooggezin? Hoe kunnen professionals de juiste ondersteuning bieden wanneer zij werken met een regenbooggezin? In deze nieuwe handreiking worden deze vragen, en meer, beantwoord door gebruik te maken van zowel wetenschappelijk onderzoek als praktijkervaring. Een regenbooggezin is een gezin waarin minstens één ouder tot de lhbtq+ gemeenschap behoort. Regenbooggezinnen komen in

allerlei verschillende samenstellingen voor. Bijvoorbeeld gezinnen bestaande uit twee moeders, een alleenstaande ouder, een vader en een non-binaire ouder, of een hetero vrouw en een mannenstel die samen een kind opvoeden. De vorming van een regenbooggezin kan op verschillende manieren gebeuren. Ouders kunnen ervoor kiezen om kinderen te krijgen dankzij de hulp van een sperma- of eiceldonor, via draagmoederschap, intentioneel co-ouderschap, pleegzorg of adoptie. In deze handreiking worden al deze mogelijkheden besproken, inclusief de overwegingen die wensouders in het achterhoofd kunnen houden bij elk van deze familievormen. Daarom is deze handreiking ook relevant voor personen die niet tot de lhbtqia+ gemeenschap horen, maar wel meer informatie willen over verschillende manieren om een familie te vormen. Hierbij is gebruik gemaakt van de expertise van Stichting Meer dan Gewenst.

LINK: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2023-09/handreiking-Regenboogouderschap-gezinnen-van-nu.pdf>

TREFWOORDEN: Gemeentelijke overheid

Relatieverbetering (groepen)

Vrouwen

Biseksualiteit

Homoseksualiteit

Antidiscriminatiebeleid

Huwelijk

Transseksualiteit

Gezin

Pleegkinderen

Eénoudergezin

CODE: 172.23

TITEL: Steekproef toegankelijkheid stemlokalen

UITGAVE: Eindhoven : Bureau Ongehinderd, 2023

SAMENVATTING: Rapport over de steekproef over de toegankelijkheid van stembureaus bij de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023. Voor het samenstellen van dit rapport zijn 120 stemlokalen in 41 gemeenten de verkiezingsdag getoetst door Inspecteurs Toegankelijkheid op toegankelijkheid voor kiezers met een handicap, conform de Kieswet (artikel J4, lid 2) en de bijbehorende toegankelijkheidscriteria. De mate van toegankelijkheid is vastgesteld per stemlokaal en wordt gebundeld gedeeld in dit rapport.

Resultaten: 21% van de getoetste stemlokalen zijn gedeeltelijk tot volledig toegankelijk. 79% van de stemlokalen zijn niet toegankelijk. De norm dat 100% van de stemlocaties, conform de Kieswet van 2019, volledig toegankelijk moet zijn, wordt nog niet gehaald. Conclusies: Bij 56% zijn er knelpunten bij de ingang, zoals: drempels, opstapjes en zware of smalle deuren. Deze knelpunten kunnen relatief eenvoudig verholpen worden. Dit zal zorgen voor een aanzienlijk hoger percentage toegankelijke stembureaus. De publieke gebouwen waar deze stemlokalen ingericht zijn, voldoen hierdoor ook niet aan het Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een chronische ziekte of handicap. Veel stemlokalen waar een drempel of opstapje is, zijn voorzien van tijdelijke voorzieningen, zoals een losse drempelhulp of oprijplaat. De intentie is hier positief, maar in relatief veel gevallen voldoen deze tijdelijke voorzieningen niet aan de toegankelijkheidscriteria en zijn ze zelfs onveilig. De toegankelijkheidscriteria en checklist gaan voornamelijk over toegankelijkheid voor personen met een motorische handicap. Toegankelijkheidseisen voor personen

met een zintuiglijke handicap komen weinig aan bod. Vergelijking eerdere onderzoeken: Het aantal niet toegankelijke stemlokalen is gestegen, van 63% in 2022 naar 79% in 2023. Tegenstrijdige beoordeling door gemeenten. Volgens de gegevens van gemeenten was in 2023 3% van de stemlokalen in de gemeenten uit de steekproef niet toegankelijk. Hieruit blijkt dat gemeenten hun stemlokalen niet beoordelen conform de methodiek en toegankelijkheidscriteria van het ministerie van BZK. De steekproef in 2022 was bij 60 stembureaus. Op basis van de aanbevelingen uit die steekproef is de steekproefgrootte dit jaar verhoogd naar 120 stembureaus. Op advies van een externe onderzoeksdeskundige is in de selectie van gemeenten nog beter rekening gehouden met een zo goed mogelijke spreiding. Afgesloten wordt met aanbevelingen.

LINK: <https://open.overheid.nl/documenten/a83fd62d-d4c9-49b3-b809-ea4e8cb2d4ad/filehttps://open.overheid.nl/documenten/3a5d6f27-be13-4ae8-8f32-e83971eb14fd/file>

TREFWOORDEN: Verkiezingen

Gehandicapten

Discriminatie

Gemeentelijke overheid

CODE: 331.23

TITEL: Meldpunt onbeperkt stemmen verkiezingen 2023. Rapport

UITGAVE: Utrecht : Ieder(in) - Netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte , 2023

SAMENVATTING: Rapport van het meldpunt Onbeperkt stemmen dat Ieder(in) heeft ingericht rondom

de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023. Het ging dus om de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de waterschappen en de verkiezingen voor de eilandsraden op de BES eilanden (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba). Van 8 tot en met 22 maart 2023 was het mogelijk om ervaringen te melden. Via een bericht op de website, via social media en via een bericht aan het Ieder(in) panel is de achterban uitgenodigd om ervaringen met het stemmen - zowel positief als negatief - te melden. Voor de eerste keer zijn ook de bewoners van de BES eilanden via een contactpersoon opgeroepen om hun ervaringen te melden. Melden was mogelijk via het invullen van een korte vragenlijst. In totaal zijn er 123 ervaringen gemeld, waaronder 4 van bewoners van de BES eilanden.

Samenvatting en aanbevelingen. Bij het Meldpunt onbeperkt stemmen hebben 123 mensen hun ervaring gedeeld met de toegankelijkheid van het stemproces voor mensen met een beperking of chronische aandoening. Samenvatting van de uitkomsten • Bijna de helft van de ervaringen is negatief, ruim een derde is positief. Van de meldingen gaat 46% over een negatieve ervaring, 38% over een positieve ervaring en 16% is neutraal. • Veel meldingen gaan over de toegankelijkheid van het stemlokaal. Niet alle stemlocaties blijken zelfstandig toegankelijk te zijn met rolstoel of rollator. Vaak gaat het om toegangsdeuren die men niet zelf kan openen, maar ook om drempels en hellingen. Ook een grote afstand tot het stembureau vormt voor meerdere mensen een belemmering. Meerdere scootmobielgebruikers melden dat zij met hun scootmobiel niet naar binnen kunnen en/of geen gebruik kunnen maken van het stemhokje. • Door het afschaffen van de coronamaatregelen voelt een aantal mensen met een kwetsbare gezondheid zich niet veilig bij het stemmen. • Slechte verlichting in het stemlokaal vormt voor mensen die slechtziend zijn een belemmering bij het zelfstandig stemmen.

En een aantal mensen met prikkelgevoeligheid meldt last te hebben van te harde muziek of een onrustige sfeer in het stemlokaal. • Het stembiljet vindt men soms onhanteerbaar groot en er wordt aandacht gevraagd voor het kleurgebruik. Dit is bij de stempas, het stembiljet en de stembus niet eenduidig en daardoor verwarrend bij twee gelijktijdige verkiezingen. • Over de stemmal voor mensen met een visuele beperking zijn een flink aantal meldingen binnengekomen. Sommige gebruikers zijn zeer tevreden, bij anderen lukt het toepassen van de stemmal nog niet goed of ze moeten toch de uitkomst laten controleren. En niet elke gemeente biedt het stemmen met behulp van een stemmal als mogelijkheid aan. • Over de hulp en informatie door leden van het stembureau heeft men verschillende ervaringen. Er is waardering voor de hulp en goede organisatie door stembureauleden, maar soms is er sprake van betutteling: er wordt ongevraagd hulp geboden met iets dat men prima zelf kan. • De informatie door gemeenten over de verkiezingen is niet overal toegankelijk voor mensen met een visuele of auditieve beperking. En de informatie over toegankelijkheid van de stembureaus voor mensen met een beperking is in een aantal gemeenten onvolledig. • Ook de verkiezingsprogramma's van partijen worden nog niet op een voor iedereen toegankelijke manier aangeboden. Wel zijn er voorbeelden van partijen die dit juist heel goed doen. • Tot slot wordt er een knelpunt gemeld bij het wonen in verschillende gemeenten van de stemgerechtigde enerzijds en degene die hulp wil bieden anderzijds. Dit vormt een probleem bij het hulp bieden in het stemhokje en het maakt het regelen van een machtiging omslachtig.

LINK: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-01e12308bdc8be2000c65d8b1134f8e5c5fa0f30/pdf>

TREFWOORDEN: Stemgedrag

Verkiezingen

Meldpunten

Discriminatie

Gehandicapten

CODE: 331.23

TITEL: Meldpunt Onbeperkt stemmen gemeenteraadsverkiezingen 2022

UITGAVE: Utrecht : Ieder(in) - Netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte, 2022

SAMENVATTING: Rapport van het meldpunt Onbeperkt stemmen dat Ieder(in) heeft ingericht rondom de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022. Het was van 7 tot en met 24 maart mogelijk om ervaringen te melden. Via een bericht op de website, via social media en via een bericht aan het Ieder(in) panel is de achterban uitgenodigd om ervaringen met het stemmen -zowel positief als negatief- te melden. In totaal hebben 145 mensen met het invullen van een korte vragenlijst hun ervaring gemeld. Meldingen komen uit het hele land, uit 96 verschillende gemeenten. De meldingen gaan over : het stemlokaal (74%), het stembiljet (25%), hulp en informatie door leden van het stembureau (29%), informatie van de gemeente over de verkiezingen (19%), informatie van politieke partijen over hun partijprogramma's (16%). Bijna de helft van de meldingen gaat over een positieve ervaring, ongeveer een derde gaat over een negatieve ervaring en 19% is neutraal. Over de toegankelijkheid van het stemlokaal zijn 108 meldingen binnengekomen en daaronder zijn veel positieve ervaringen. Een aantal mensen meldt een negatieve ervaring met de toegankelijkheid van het stemlokaal. Een toegangsdeur die men (vanuit de rolstoel) niet zelf kan openen, wordt door meerdere mensen genoemd.

LINK: <https://iederin.nl/wp-content/uploads/2023/01/Verkiezingen-Rapportage-onbeperkt-stemmen-2022.pdf>

TREFWOORDEN: Verkiezingen

Gehandicapten

Discriminatie

Gemeentelijke overheid

Meldpunten

CODE: 331.22

TITEL: Gelijke kansen op de Dordtse stagemarkt. Stagediscriminatie bij mbostudenten in Dordrecht in beeld.

UITGAVE: Dordrecht : Onderzoekcentrum Drechtsteden, 2022

SAMENVATTING: Onderzoek naar stagediscriminatie bij mbo studenten in Dordrecht. Middels een literatuurstudie is uitgezocht wat er al (landelijk) bekend is over stagediscriminatie. Voorts zijn gesprekken gehouden met professionals uit Dordrecht (scholen en bedrijven) over hun ervaringen met en blik op stagediscriminatie in Dordrecht. Daarnaast is een enquête gehouden onder studenten van de in Dordrecht gevestigde mbo scholen om de ervaringen van mbo studenten te inventariseren. Daarnaast zijn er groepsgesprekken gehouden. Het onderzoek richt zich op ervaringen en belevingen van professionals en mbo studenten in Dordrecht. In hoeverre komt stagediscriminatie hier voor? Hoe ziet dit eruit? En wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen? Er is sprake van stagediscriminatie als studenten nadelig worden behandeld bij het zoeken of lopen van een stage omdat zij tot een bepaalde groep behoren of daartoe gerekend worden (Andriessen et al., 2021). Stagediscriminatie kan op twee manieren voorkomen, bij het zoeken naar een stage of tijdens het lopen van een stage. Conclusies: Er blijkt namelijk een grote discrepantie te bestaan tussen de ervaringen van studenten enerzijds en van professionals anderzijds. Studenten die negatieve ervaringen opdoen rondom stage, ervaren hier vanuit school weinig begrip voor. Binnen onderwijsinstellingen denken professionals verschillend over de mate waarin stagediscriminatie voorkomt. Onderwijsinstellingen en bedrijven waarmee is gesproken beschikken wel over een algemene vertrouwenspersoon, maar niet over specifieke protocollen ter voorkoming van stagediscriminatie of over signaleren van/acteren op gevallen van stagediscriminatie. De manier waarop professionals omgaan met signalen van stagediscriminatie verschilt hierdoor per persoon. Noch onderwijsinstellingen, noch bedrijven lijken behoefte te hebben aan invoering van anoniem solliciteren. Afgaand op de ervaringen van mbo studenten van Dordtse mbo scholen blijkt dat het voor de helft van de studenten (heel) veel moeite kost om een stageplek te vinden, maar dat de meeste studenten (91%) uiteindelijk wel een plek vinden. Voor sommigen gebeurt dit echter wel later dan gewenst, waardoor studievertraging wordt opgelopen; één op de tien studenten had hiermee te maken. Tijdens het zoeken naar een stageplek of tijdens het stagelopen komen negatieve ervaringen bij veel studenten voor. Bij het zoeken van een stageplek krijgt twee derde hiermee te maken, bij het stagelopen is dit bij vier op de tien studenten het geval. Er zijn wel wat verschillen naar achtergrondkenmerken: Studenten met een migratieachtergrond blijven wat vaker verstoken van antwoord op hun brieven, mails, telefoontjes (75% vs. 58%), Bij studenten met een Islamitische geloofsovertuiging wordt het werk op stage vaker gecontroleerd dan bij andere stagiairs/werknemers (34% vs. 16%). Vrouwelijke studenten krijgen op stage vaker te maken met een onvriendelijke behandeling (34% vs. 18%), kwetsende grappen (25% vs. 10%) en de

'rotklusjes' moeten doen (31% vs. 17%). Niet alle negatieve ervaringen hebben automatisch te maken met discriminatie. Ook is discriminatie vaak niet objectief vast te stellen en gaat het in de meeste gevallen om 'vermoedens van'. Studenten die vaker dan gemiddeld vermoeden dat hun negatieve ervaringen samenhangen met discriminatie zijn: studenten met een migratieachtergrond en/of Islamitische geloofsovertuiging en studenten met mbo niveau 1 2 (alleen bij het zoeken naar een stageplek). De door studenten meest genoemde vormen van stagediscriminatie zijn, discriminatie vanwege: opleidingsniveau, herkomst/migratieachtergrond, uiterlijk, extra leerbehoeften (bijvoorbeeld door autisme, adhd enz.) Stagediscriminatie kan een grote negatieve invloed hebben op het gevoel van eigenwaarde, het vertrouwen in de kans op een baan en de motivatie voor school. Afgesloten wordt met drie aanbevelingen: start een bewustwordingscampagne, bevorder direct contact in de sollicitatieprocedure, stel antidiscriminatiebeleid op.

LINK: <https://www.onderzoekcentrumrechtsteden.nl/dsresource?objectid=34f15017-2362-4180-a552-0678c2598312&type=PDF>

TREFWOORDEN: Arbeid - Werkgelegenheid

Discriminatie

Studenten / stagiaires

Etnische minderheden

Beroepsonderwijs

Discriminatiebestrijding

Acties

CODE: 741.22

TITEL: Hoe mbo-studenten stagediscriminatie willen melden. Gehoord en geloofd worden, met concrete gevolgen voor het leerbedrijf

AUTEUR(S): Winter-Koçak, S. de

Yassine, D.

Gevel, M. van de

Verstappen, M.

Does, S.

UITGAVE: Utrecht : Verwey-Jonkerinstituut, 2023

SAMENVATTING: Dit onderzoek richt zich op wat de behoeften en wensen van mbo-studenten zijn met betrekking tot het melden van stagediscriminatie. Om hier inzicht in te krijgen is deskresearch verricht naar het melden van stagediscriminatie, en hebben we gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders. Ook zijn er groeps gesprekken en individuele interviews gehouden met in totaal 41 mbo-studenten om enerzijds hun kennis over (het melden van) stagediscriminatie en hun eigen ervaringen hieromtrent uit te vragen (deel 1) en anderzijds te onderzoeken hoe zij idealiter zouden willen melden, bij wie, en welk resultaat zij hierbij voor ogen hebben (deel 2). Deel 1: kennis en ervaringen .Stagediscriminatie is in de kern vóór of tijdens de stage mensen anders behandelen, achterstellen of uitsluiten op basis van (persoonlijke) kenmerken. De meeste aan het onderzoek deelnemende mbo-studenten hebben een goed beeld van wat stagediscriminatie is en op welke gronden studenten in de context van stages gediscrimineerd kunnen worden. Deze kennis hebben ze vooral opgedaan door eigen ervaringen en/of ervaringen vanuit hun omgeving. Een deel van de studenten is zich er ook van bewust dat discriminatie vaak onduidelijk is, dat het een situatie kan zijn waarover je kunt twijfelen (impliciete discriminatie) in plaats van een duidelijk voorval (expliciete discriminatie) endat het

daarmee lastig is om discriminatie te bewijzen. De studenten hebben ook het idee dat discriminatie kan plaatsvinden op basis van opleidingsniveau, terwijl dit nadrukkelijk geen grond voor discriminatie is. De kennis over de mogelijkheden tot melden van stagediscriminatie is onder de geïnterviewde groep studenten groter dan uit eerdere onderzoeken is gebleken: het merendeel van de studenten weet dát ze stagediscriminatie kunnen melden en zij benoemen een aantal mogelijkheden. Een deel van de studenten die niet weten waar ze kunnen melden, geeft aan dat ze wel weten aan wie ze dit zouden kunnen vragen. Bijna alle studenten die stagediscriminatie hebben meegemaakt, hebben (voornamelijk informeel) melding hiervan gemaakt, terwijl uit eerdere onderzoeken naar voren kwam dat studenten stagediscriminatie nauwelijks melden. De studenten hebben voornamelijk een melding gedaan bij een onderwijsprofessional zoals een stagebegeleider, docent, mentor of vertrouwenspersoon. De meerderheid van hen is niet tevreden met hoe de onderwijsprofessional op hun melding heeft gereageerd en deze heeft opgevolgd, onder andere omdat signalen werden gebagatelliseerd. De overige studenten die hebben gemeld, vinden dat de school wel naar tevredenheid heeft gehandeld.

Deel 2: behoeften en wensen

Uit het onderzoek blijkt dat studenten voornamelijk een melding zouden willen maken wanneer hun ervaring van discriminatie 'ernstig' is, of wanneer zij zeker weten dat een situatie discriminatie betreft. Discriminatie is echter (bijna) nooit te bewijzen en vaak is er ruimte voor twijfel bij situaties van discriminatie. Impliciet, en soms expliciet, geven studenten hiermee aan dat ze bereid zijn om stagediscriminatie tot een heel hoog niveau te accepteren voordat zij een melding zouden maken. De meeste studenten geven aan dat zij stagediscriminatie willen melden bij een onderwijsprofessional. Het kan wisselen wie deze onderwijsprofessional is (mentor, stagebegeleider, docent). Het liefst zouden ze binnen de onderwijsinstelling meerdere opties willen hebben om te kunnen melden. Daarnaast geeft een deel van de studenten aan dat zij in ieder geval ook demogelijkheid willen hebben om extern te melden. Dit heeft te maken met deervaren onafhankelijkheid van een externe instelling, maar ook met garanties voor anonimiteit. Het belangrijkste voor de studenten is dat de persoon bij wie ze zouden willen melden, iemand is die: ze kennen en vertrouwen en bij wie zij zich kwetsbaar durven op te stellen; uitgebreide kennis heeft over stagediscriminatie en ervaringsdeskundige is met betrekking tot discriminatie en in wie zij zichzelf kunnen herkennen. De manier waarop studenten willen melden blijkt heel sterk persoonsafhankelijk te zijn en loopt zeer uiteen. Sommige studenten hebben een voorkeur voor een fysiek gesprek (een 'gewoon' gesprek, met een persoon met een naam en gezicht), terwijl andere het veel prettiger vinden om via bijvoorbeeld WhatsApp anoniem te melden. Studenten zelf geven ook aan dat hun voorkeur niet altijd vastligt, dat het afhankelijk is van de situatie en hoe zij zich erbij voelen. Dit onderschrijft het belang van het aanbieden van verschillende mogelijkheden van melden, zowel formeel als informeel via verschillende kanalen, zowel anoniem als niet anoniem. Gevraagd naar hoe zij willen dat degene bij wie ze melden reageert, geven studenten over het algemeen aan dat ze graag willen dat klachtbehandelaars empathisch reageren en de student geloven en vertrouwen. Studenten willen vooral het gevoel hebben dat zij iemand hebben die achter hen staat. Daarbij vragen zij betrokkenheid van de klachtbehandelaar en praktische en/of emotionele ondersteuning. Het gros van de studenten die stagediscriminatie hebben gemeld, heeft namelijk het tegenovergestelde ervaren: zij hadden niet het gevoel dat hun melding serieus werd genomen. Studenten willen dat er concrete gevolgen voor het leerbedrijf zijn wanneer zij melding maken van stagediscriminatie. Het liefst zien zij dat

de erkenning van het bedrijf wordt ingetrokken, dat zij geen stagiairs meer mogen aannemen, of dat het leerbedrijf op zijn minst (door de onderwijsinstelling) aangesproken wordt op het gedrag. De voorkeuren van de student moeten leidend zijn voor de opvolging van een melding. De klachtbehandelaar dient hiernaar te luisteren en hun wensen en/of behoeften daarin te accommoderen. Tot slot wordt er, door de onderzoekers, een aantal aanbevelingen gedaan voor verschillende stakeholders. Dit betreft onder andere:

- . Onderwijsinstellingen en -professionals dienen studenten in te lichten over stagediscriminatie en de mogelijkheden om dit te melden;
- . onderwijsinstellingen dienen een procedure of protocol vast te leggen waarin o.a. staat beschreven hoe álle klachtbehandelaars meldingen registreren, welke opvolging hieraan gegeven wordt, studenten hierover geïnformeerd worden en welke vormen van ondersteuning en nazorg er (intern en extern) aangeboden worden aan de student.
- . binnen deze procedure of protocol moeten er in ieder geval verschillende mogelijkheden zijn om zowel intern (op school) als extern te melden en om zowel anoniem als persoonlijk te melden;
- . klachtbehandelaars dienen erop getraind te zijn om een reactie te geven op een discriminatie-ervaring die aansluit op de behoeften van gedupeerden.

LINK: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/11/122620_Hoe-mbo-studenten-stagediscriminatie-willen-melden.pdf

TREFWOORDEN: Discriminatie

Beroepsonderwijs

Studenten / stagiaires

Werving & selectie

Arbeid - Werkgelegenheid

Etnische minderheden

Klachtbehandeling

Meldpunten

CODE: 431.23

TITEL: Representatie van vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's in 2019 en 2021. Onderzoeksrapport in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

UITGAVE: Hilversum : Commissariaat voor de Media, 2021

SAMENVATTING: Tweede onderzoek naar de representatie van mannen en vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het eerste onderzoek is in 2019 verricht. Het doel van het onderzoek is cijfers te genereren voor het maatschappelijke debat dat gaande is rond de representatie van mannen en vrouwen op televisie. Het onderzoek uitgevoerd via een kwantitatieve inhoudsanalyse, op basis van een eigen ontwikkelde methode. De steekproefsamenstelling is zeer vergelijkbaar met de samenstelling van de steekproef in 2019. Het Commissariaat voor de Media voerde dit onderzoek uit met een kwantitatieve inhoudsanalyse, door middel van een eigen ontwikkelde methode die gebaseerd is op eerder (inter)nationaal uitgevoerd onderzoek. De steekproef bestaat uit 4.312 personen uit 261 programma's, die in het eerste half jaar van 2021 zijn uitgezonden. De programma's zijn tijdens primetime uitgezonden op de zenders NPO 1, NPO 2, RTL 4 en SBS6. De steekproef is aangevuld met goed bekeken programma's op andere tijdstippen en zenders. In 2021 is het aandeel vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's 39,1 procent. Dit is het belangrijkste resultaat van de tweede meting in de monitoring van de representatie van vrouwen in

Nederlandse non-fictie televisieprogramma's. Het Commissariaat voor de Media voerde dit onderzoek uit in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In 2021 zijn er meer vrouwen op televisie dan in 2019. Het aandeel vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's is toegenomen met 2,5 procentpunten. Er zijn vooral meer vrouwen te zien in nieuws- en actualiteitenprogramma's. In 2019 was nog 33,3 van de personen in deze programma's vrouw; in 2021 is dit 37,8 procent. Een forse toename is te zien onder verslaggevers. Het aandeel vrouwelijke verslaggevers nam toe van een kwart (23,1 procent) in 2019 naar bijna 40 procent (39,5 procent) in 2021. Ook zijn er meer vrouwelijke deskundigen, zoals politici, woordvoerders en directeuren, te zien in nieuwsfragmenten of te gast in talkshows. In 2021 is een derde van de deskundigen vrouw (32,0 procent); in 2019 was dit nog een kwart (23,2 procent). Het aandeel vrouwelijke onafhankelijke experts (hoogleraren en wetenschappelijke onderzoekers) ligt lager: 26,7 procent van de experts is vrouw. Dit is ongeveer gelijk aan 2019. De coronacrisis heeft in de eerste helft van 2021 een grote stempel gedrukt op de berichtgeving in nieuws- en actualiteitenprogramma's. Toch heeft de coronacrisis geen bepalende rol gespeeld in de representatie van vrouwen. Onafhankelijk van de aanwezigheid van vrouwen met professionele deskundigheid op het gebied van het virus, de pandemie of de maatregelen, is het aandeel vrouwelijke deskundigen significant toegenomen ten opzichte van 2019. Het aandeel vrouwelijke deskundigen dat over corona spreekt, is ongeveer even groot (34,1 procent) als het aandeel dat over andere onderwerpen spreekt (31,1 procent). Het aandeel vrouwen in sportjournaals en talkshows over sport nam toe van 3,8 procent in 2019 naar 13,2 procent in 2021. Maar nog altijd is het overgrote merendeel van personen in sportprogramma's man. Ook in andere nieuws- en actualiteitenprogramma's wordt vooral door mannen gesproken over sport. 15,6 procent van de deskundigen die over sport spreken is vrouw. Vrouwelijke deskundigen spreken eerder over 'sociale zaken, gezondheid, onderwijs en welzijn' (40,9 procent). In 2021 is het aandeel vrouwen op televisie 39,1 procent. In 2019 was dit aandeel 36,6 procent. Ten opzichte van 2019 is het aandeel vrouwen op televisie dus licht toegenomen. Wel zijn mannen nog altijd in de meerderheid.

LINK: <https://open.overheid.nl/repository/ronl-c31dd4ef-0397-4963-a668-c3ad1f516887/1/pdf/cvdm-rapport-representatie-van-vrouwen-in-nederlandse-non-fictie-televisieprogramma-s-in-2019-en-2021.pdf>

<https://open.overheid.nl/repository/ronl-c281b5b5-993d-4f8e-93b4-6a390fb4c3b2/1/pdf/aanbieding-rapport-representatie-van-vrouwen-in-nederlandse-non-fictie-televisieprogramma-s-in-2019-en-2021.pdf>

TREFWOORDEN: Radio - televisie

Vrouwen

Mannen

Berichtgeving

Audio-visuele media

CODE: 614.21

TITEL: Evaluatie verkiezingen. Evaluatie van de verkiezingen van de leden van de Provinciale Staten en van de Waterschappen (15 maart 2023)

UITGAVE: Utrecht : Kantar Public, 2023

SAMENVATTING: Evaluatierapport. Op 15 maart 2023 vonden de gecombineerde verkiezingen plaats van de leden van de Provinciale Staten en de Waterschappen. In opdracht van het

ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie van BZK) heeft onderzoeksbureau Kantar deze verkiezing geëvalueerd door middel van het uitzetten van een online vragenlijst onder gemeentefunctionarissen die belast waren met de organisatie van deze verkiezing in hun gemeente. In de vragenlijst is gevraagd naar hoe de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van de verkiezing zijn verlopen. Van de 342 gemeenten hebben 268 gemeenten de vragenlijst ingevuld. Dit is een respons van 78%. De Kieswet bepaalt in artikel J 4 dat burgemeester en wethouders ervoor moeten zorgen dat alle stemlokalen zo zijn gelegen en ingericht dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Wanneer stemlokalen hier niet aan voldoen, moeten burgemeester en wethouders de gemeenteraad informeren over de redenen hiervoor. Gemiddeld heeft 19% van de responderende gemeenten een melding gemaakt. De trend lijkt te zijn dat grote gemeenten vaker een melding maakten dan kleine gemeenten. De gemeenten die een melding hebben gemaakt, deden dit gemiddeld over 4,1 niet-toegankelijke stemlokalen. Opvallend is de spreiding; in kleine en middelgrote gemeenten ging het vrijwel altijd om één of enkele stemlokalen, maar er zijn een paar uitschieters bij. Eén middelgrote gemeente melde 43 niet-toegankelijke stemlokalen en één grote gemeente melde 38 niet-toegankelijke stemlokalen. Deze uitschieters beïnvloedden sterk het gemiddelde. Gemeenten kunnen stemlokalen inrichten met voorzieningen voor specifieke doelgroepen. Gemiddeld hebben ruim vier op de tien (44%) responderende gemeenten stemlokalen hiervoor ingericht. De trend lijkt te zijn dat grote gemeenten vaker dan kleine gemeenten minstens één stemlokaal hebben ingericht met dergelijke voorzieningen. Van de voorzieningen voor specifieke doelgroepen is de stemmal voor blinde of slechtziende kiezers het meest aangeboden; 86 van de responderende gemeenten (32%) hebben gemiddeld 1,9 stemlokalen hiermee ingericht. Ruim 40 van de responderende gemeenten (15%) hebben stemlokalen ingericht met andere voorzieningen voor specifieke doelgroepen. Het ging hierbij meestal om ondersteuning voor blinden in slechtzienden in de vorm van kandidatenlijsten in braille, grote letters of gesproken vorm (op de website) (28 van de 42 gemeenten).

LINK: <https://open.overheid.nl/documenten/5ba4fe40-d1c3-4019-8bbf-41d04f197983/file>

<https://open.overheid.nl/documenten/3a5d6f27-be13-4ae8-8f32-e83971eb14fd/file>

TREFWOORDEN: Stemgedrag

Verkiezingen

Meldpunten

Discriminatie

Gehandicaptten

CODE: 331.23

TITEL: De vrouwelijke kiezer

AUTEUR(S): Engeland, W. van

Kanne, P.

UITGAVE: Amsterdam : I&O Research, 2019

SAMENVATTING: Onderzoek naar het stemgedrag van vrouwen in Nederland. Het onderzoek is gebaseerd op een analyse op bestaande data (kiezersonderzoeken rondom TK2017, GR2018 en eerdere peilingen en analyse van nieuwe data die meeliepen van 22 t/m 25 februari 2019. Over het algemeen stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan mannen. De Tweede Kamer zou er dan ook anders uitzien als alleen vrouwen zouden mogen stemmen. Waarom stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan

mannen? Een belangrijke reden is dat vrouwen andere thema's dan mannen belangrijker vinden: gezondheidszorg, normen en waarden en duurzaamheid vormen de top drie van belangrijkste onderwerpen van vrouwen bij hun partijkeuze. Gelijke kansen voor mannen en vrouwen – speciaal voor dit onderzoek opgenomen – is overall geen belangrijk electoraal thema – maar speelt bij 27 procent van de vrouwen een rol, beduidend meer (27%) dan bij mannen (18%). Ook dierenrechten vinden vrouwen belangrijker dan mannen. De Europese Unie, de economie, immigratie en veiligheid zijn voor vrouwen van veel minder belang dan voor mannen. Helft vrouwen voelt zich onvoldoende vertegenwoordigd in politiek. Vrouwen vinden dat ze niet goed vertegenwoordigd zijn: de helft van alle vrouwen (51%) vindt dat vrouwen onvoldoende vertegenwoordigd zijn in de politiek, een op drie vrouwen (34%) vindt dat vrouwen wel voldoende vertegenwoordigd zijn. Bijna de helft (46%) van de vrouwen vindt dat er te veel mannen in de politiek zijn. Overigens vindt ook bijna een derde van de mannen (29%) dat er te veel mannen in de politiek zitten.

LINK: <https://iioesearch.nl/Portals/0/Rapport%20Volkskrant%20-%20De%20vrouwelijke%20kiezer.pdf>

TREFWOORDEN: Vrouwen

Stemgedrag

Verkiezingen

Politiek

CODE: 331.19

TITEL: Handreiking toegankelijk stemmen : Tips en voorbeelden voor het inrichten van een stemlokaal voor een specifieke doelgroep

UITGAVE: Den Haag / Zoetermeer : Vereniging Nederlands Gemeenten (VNG) / Nederlandse Vereniging van Burgerzaken (NVVB), 2022

SAMENVATTING: Tweede editie. Deze handreiking is gemaakt vanuit het Actieplan Toegankelijk Stemmen. Dit Actieplan omvat 10 actiepunten bedoeld om de toegankelijkheid van verkiezingen te vergroten en vanzelfsprekender te maken. De handreiking is bedoeld om gemeenten te informeren over de mogelijkheid om een stemlokaal in te richten voor een specifieke doelgroep. Het tweede doel is het delen van voorbeelden om de toegankelijkheid van verkiezingen te vergroten. Naast tips en aanbevelingen is er dan ook veel aandacht voor praktijkvoorbeelden van gemeenten die zich in hebben gezet om het stemmen toegankelijker te maken. De bedoeling is het aantal voorbeelden te blijven uitbreiden. Gemeenten kunnen via het NVVB Platform hun tips en aanbevelingen op het gebied van toegankelijke verkiezingen met elkaar delen. De 2e editie van deze handreiking is van nieuwe voorbeelden voorzien, zoals een stemlokaal dat voor meerdere doelgroepen goed toegankelijk is ingericht. Ook is er aandacht voor prokkelduo's in het stembureau. Een prokkelduo bestaat uit iemand met en iemand zonder een beperking die samen werkzaamheden op het stembureau verrichten. De handreiking, gemaakt vanuit het Actieplan Toegankelijk Stemmen, schept geen extra verplichtingen, maar is bedoeld als steun voor gemeenten die een extra slag willen maken om de toegankelijkheid van verkiezingen te vergroten.

LINK: https://vng.nl/sites/default/files/2022-02/Handreiking_toegankelijk_stemmen_20220208_0.pdf

<https://www.vgn.nl/system/files/2021-10/actieplan-toegankelijk-stemmen-merkbaar-minder-drempels-bij-verkiezingeneenteraadsverkiezingen-2022%20111021021.pdf>

TREFWOORDEN: Verkiezingen

Gehandicapten
Gemeentelijke overheid
CODE: 331.22

TITEL: In de beperking toont zich de meester.... Bevindingen van een inventariserend onderzoek naar politici met een structurele functionele beperking
UITGAVE: Den Haag : Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019
SAMENVATTING: Een inventariserend onderzoek naar de actieve politieke participatie van mensen met een beperking. Drie vragen staan centraal: (1) In welke mate mensen met een beperking een vertegenwoordigende of bestuurlijke functie hebben? (2) Wat de belemmeringen daarvoor zijn en (3) Welke maatregelen nodig zijn om belemmeringen voor deelname aan de democratie weg te nemen. Onderzoek is uitgevoerd door middel van interviews met mensen met een structurele functionele beperking die een politiek ambt ambiëren, die hebben afgezien van een politiek ambt, actief zijn als politieke ambtsdrager of dit al zijn geweest. Daarnaast is met verschillende belangengroepen gesproken. Ook zijn politieke partijen benaderd omdat zij verantwoordelijk zijn voor de toegang tot politieke functies. Om te voorkomen het onderzoek alleen betrekking heeft op ambtsdragers die er in zijn geslaagd een politiek ambt te verwerven, heeft het ministerie naast de interviews een paneldiscussie laten uitvoeren onder potentiële ambtsdragers, om ook hun beelden en verwachtingen van (de vereisten van) het ambt mee te laten wegen. Verder is er een internationale vergelijking uitgevoerd om te zien of in andere landen de deelname van mensen met een beperking aan politieke en bestuur verschilt van Nederland. Bezien is welke oplossingsrichtingen uit het buitenland voor Nederland kansrijk zijn. In antwoord op de eerste vraag wordt geconstateerd dat er sprake is van een forse ondervertegenwoordiging van mensen met een beperking in politiek en bestuur. Een voorzichtige schatting is dat nog geen 0,5% van de in Nederland wonende mensen met een beperking actief is in een politieke of bestuurlijke functie. Terwijl tussen de 10 à 15% van de mensen in Nederland in meer of mindere mate beperkingen ondervindt als gevolg van een (chronische) ziekte, aangeboren aandoening of handicap. Bevindingen uit de interviews: - De interesse van mensen met een beperking in politiek en bestuur wordt getemperd door verschillende oorzaken: - De beperking kan het onmogelijk maken om een politiek ambt te vervullen. - De omvang van het benodigde management om in het eigen bestaan te voorzien en de beperkte belastbaarheid kan interesse in politiek en bestuur verminderen of belemmeren. - Doordat arbeidsparticipatie van mensen met een beperking niet wordt gestimuleerd, ontbreekt het hun aan werkervaring, geloof in zichzelf en zelfstandigheid. Dan is politiek functioneren helemaal niet in het vizier. - Toch is de maatschappelijke en politieke betrokkenheid van mensen met een beperking groot. Dat blijkt uit deelname aan belangengroepen die in zeer veel soorten en maten maatschappelijk actief zijn. Daaruit blijkt dat er voldoende mensen met een beperking.

LINK: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-57e1e160-833f-45eb-8957-eacb40ed7613/pdf>

TREFWOORDEN: Gehandicapten
Mensenrechten
Politiek
Discriminatie

Gemeentelijke overheid
Belangenorganisaties
Participatie
Politici
Regionale overheid
CODE: 332.19

TITEL: Actieplan politieke ambtsdragers met een beperking

UITGAVE: Den Haag : Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2020

SAMENVATTING: Dit actieplan beschrijft maatregelen om mensen met een beperking die de ambitie hebben om politiek actief te worden te ondersteunen. Dit plan is opgesteld naar aanleiding van het onderzoek "In de beperking toont zich de meester....

Bevindingen van een inventariserend onderzoek naar politici met een structurele functionele beperking" waaruit naar voren komt dat mensen met een beperkt zwaar ondervertegenwoordigd zijn in de politiek. Het plan is op 9 december 2020 door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties naar de Tweede Kamer gestuurd.

LINK: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-06ec603b-6ac0-41d2-b1b6-9322c6403f53/pdf>

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-4ad369b6-2922-4161-95e9-6dad91d435f/pdf>

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-57e1e160-833f-45eb-8957-eacb40ed7613/pdf>

TREFWOORDEN: Gehandicapten

Mensenrechten
Politiek
Discriminatie
Gemeentelijke overheid
Belangenorganisaties
Participatie
Politici
Regionale overheid
CODE: 332.20

TITEL: Politieoptreden bij de demonstratie van Kick Out Zwarte Piet in Staphorst. Rapportage demonstratie Kick Out Zwarte Piet in Staphorst, 19 november 2022

UITGAVE: Den Haag : Inspectie Veiligheid en Justitie - Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2023

SAMENVATTING: Dit rapport van de Inspectie Justitie en Veiligheid beschrijft de gebeurtenissen voor, tijdens en na de beoogde demonstratie van Kick Out Zwarte Piet op 19 november 2022 in Staphorst. De burgemeester van Staphorst verbood de demonstratie op het laatste moment vanwege ongeregelde heden in Staphorst. Relschoppers vielen voertuigen met daarin demonstranten van Kick Out Zwarte Piet en waarnemers van Amnesty International aan. De voertuigen werden daarbij vernield en de inzittenden bedreigd. Op 19 november 2022 vindt de intocht van Sinterklaas plaats in Staphorst. De actiegroep Kick Out Zwarte Piet (KOZP) geeft aan tijdens deze intocht te willen demonstreren. Amnesty International besluit de demonstratie te monitoren. De demonstraties van KOZP roepen vaak reacties op van tegenstanders. In Staphorst wordt het risico op een tegenreactie hoog ingeschat. Kort voor aanvang van de demonstratie worden zowel demonstranten van KOZP als waarnemers van Amnesty fysiek belaagd door

relshoppers die de demonstratie willen tegenhouden. De burgemeester besluit de demonstratie te verbieden. Er ontstaat hierna kritiek op de politie omdat zij onvoldoende gedaan zou hebben om de groep KOZP-demonstranten en Amnesty-waarnemers te beschermen. De politie heeft namelijk als taak om de demonstratie te faciliteren, te beschermen en zo nodig de-escalerend op te treden. Voor de Inspectie Justitie en Veiligheid vormt dit vanuit haar toezicht op de taakuitvoering van de politie een aanleiding om de kwaliteit van de voorbereiding op en de handhaving door de politie rondom deze (voorgenomen) demonstratie te bekijken. In het onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: Hoe heeft de politie gehandeld in aanloop naar de aangekondigde demonstratie van KOZP én na het verbod ervan door de burgemeester van Staphorst en welke besluiten lagen aan dit handelen ten grondslag? Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zijn documenten geanalyseerd, interviews gehouden en videomateriaal bekeken. Voor de interviews is gesproken met medewerkers van de politie die sleutelposities hadden op de dag van de demonstratie en de voorbereiding daarop. Daarnaast is gesproken met leden van KOZP, Amnesty International en de burgemeester van Staphorst. Eindconclusies: • De politie heeft de voorbereidingen op de demonstratie snel opgepakt. In de voorbereidingen worden diverse risico's en punten van aandacht benoemd. Desondanks sluit de voorbereide aanpak niet aan op de beschikbare informatie en de ernst van de risico's. • De politie heeft te veel vertrouwd op het goed verlopen van de voorgenomen aanpak. Hierdoor was de politie niet in staat effectief in te grijpen op het moment dat de gebeurtenissen anders verliepen dan voorzien. • De politie heeft niet doortastend en adequaat genoeg opgetreden bij de bescherming van de demonstranten van KOZP en de waarnemers van Amnesty International bij de voorgenomen demonstratie in Staphorst.

LINK: <https://www.inspectie-jenv.nl/binaries/inspectie-venj/documenten/rapporten/2023/11/02/politieoptreden-bij-de-demonstratie-van-kick-out-zwarte-piet-in-staphorst/Politieoptreden+bij+de+demonstratie+van+Kick+Out+Zwarte+Piet+in+Staphorst.pdf>

<https://www.inspectie-jenv.nl/Publicaties/reacties-op-wederhoor/2023/11/02/tabel-wederhoor-bij-politieoptreden-demonstratie-kick-out-zwarte-piet-in-staphorst>

TREFWOORDEN: Geweld

Geweldpreventie

Politie-optreden

Vrijheid van meningsuiting

Racisme

CODE: 001.23